

TREBALL FINAL DE GRAU

MEMÒRIA

GRAU EN ADE

CURS 2017-18

Treball i immigració a Espanya: el paper de les polítiques actives

Autor/a: Maria Domenech Vivó

Tutor/a: Mercè Sala Rios

Data: 31/05/2018

DECLARACIÓ D'AUTORIA I ORIGINALITAT
--

Declaro que sóc l'autor/autora d'aquest treball. El seu contingut és original i totes les fonts utilitzades han estat degudament citades sense incórrer en frau o plagi.

En cas contrari, conec i accepto les mesures disciplinàries o sancionadores que corresponguin d'acord amb la normativa aplicable.

Lleida, a 31 de Maig del 2018.

Signatura:

Maria Domenech Vivó.

RESUM

En aquest treball pretenc analitzar les polítiques actives d'ocupació emprades pel govern espanyol referents a la població immigrant.

El període d'anàlisi es centrarà en els últims 17 anys, dins el qual podrem diferenciar clarament dos subperíodes: l'anterior a la crisi (2000-2007) i durant i després de la crisi (2008-2017). Aquesta subdivisió ens permetrà veure clarament quines van ser les actuacions del govern (polítiques actives d'ocupació) durant les diferents situacions econòmiques per les que ha evolucionat el nostre país en els últims anys.

L'objectiu principal és estudiar els efectes de les polítiques actives d'ocupació sobre el mercat laboral de la població immigrant. Analitzarem aquests efectes a través d'indicadors del mercat de treball, com ara la taxa d'ocupació, la taxa d'activitat i la taxa d'atur; i ho compararem amb els valors dels mateixos indicadors assolits per la població nativa.

In this work I expect to analyse the active employment policies used by the Spanish government regarding the immigrant population.

The analysis period will focus on the last 17 years, within which we can clearly differentiate two subperiods: the previous one to the crisis (2000-2007) and during and after the crisis (2008-2017). This subdivision will allow us to see clearly the actions of the government (active employment policies) during the two economic situations that our country has suffered in recent years.

The main goal is to study the effects of these active employment policies on the immigrants' labour market. We study this effect through employment indicators, such as the employment rate, the activity rate and the unemployment rate. We also compare them with those of the native people.

PARAULES CLAU

Polítiques actives d'ocupació, població immigrant, mercat laboral, ocupació, atur, crisi econòmica.

Active employment policies, immigration, labour market, employment, unemployment, economic crisis.

Índex o Sumari

Introducció.....	7
1. Polítiques Actives d'Ocupació	9
1.1. Concepte de Polítiques d'Ocupació	9
1.2. Polítiques Actives d'Ocupació.....	12
2. Economia Espanyola 2000-2017	18
2.1. Les fases cícliques de l'economia espanyola.....	18
2.2. Fenomen migratori.....	22
3. Polítiques actives d'ocupació en el període 2000-2017	26
3.1. Polítiques actives d'ocupació en el període 2000-2007.....	28
3.2. Polítiques actives d'ocupació en el període 2008-2017.....	32
4. Els efectes de les polítiques actives en el mercat de treball de la població immigrant	34
4.1. Estudi dels principals indicadors laborals referents a la població immigrant..	34
4.1.1. Taxa d'ocupació població immigrant 2000-2017.....	34
4.1.2. Taxa d'activitat població immigrant 2000-2017	36
4.1.3. Taxa d'atur població immigrant 2000-2017	37
4.2. Comparativa amb el mercat laboral de la població nativa.....	38
5. Conclusions	41
Referències bibliogràfiques	43
Annexes	46
Taula A.1: Taxa de variació interanual del PIB 1996-2017	46
Taula A.2: Total estrangers Espanya 2000-2017.....	47
Taula A.3: Taxa d'activitat població immigrant Espanya 2002-2017.....	48
Taula A.4: Taxa d'ocupació població immigrant a Espanya 2002-2017	49
Taula A.5: Taxa d'atur població immigrant Espanya 2002-2017	51
Taula A.6: Procedència població immigrant Espanya 2000-2017	53
Taula A.7: Taxa d'atur immigrants per sexes 2002-2017	54

Gràfic 1. Fases d'un cicle econòmic	19
Gràfic 2. Taxa de variació interanual del PIB 1995-2017	20
Gràfic 3. Nombre d'estrangers Espanya 2000-2017	22
Gràfic 4. Procedència de la població immigrant a Espanya 1998-2017.....	24
Gràfic 5. Ocupació col·lectiu immigrant per sector d'activitat.....	26
Gràfic 6. Taxa d'ocupació població immigrant a Espanya 2002-2017	34
Gràfic 7. Taxa d'Activitat població immigrant a Espanya 2002-2017	36
Gràfic 8. Taxa d'Atur població immigrant a Espanya 2002-2017	37
Gràfic 9. Taxes d'atur estrangers i nadius 2002-2017. Mitjanes anuals	38
Gràfic 10. Taxes d'activitat nadius i estrangers 2002-2017. Mitjanes anuals.....	38
Gràfic 11. Taxa d'atur immigrants per sexes 2002-2018.....	40
Esquema 1. Classificació polítiques d'ocupació	16
Esquema 2. Resum polítiques actives d'ocupació 2000-2007	31

Introducció

L'elecció d'aquesta temàtica és el resultat de l'interès que m'han suscitat dos fenòmens econòmic-socials que han afectat a l'economia espanyola en els últims anys, com són: la crisi econòmica i la immigració.

La societat espanyola, ha viscut grans canvis en els últims 17 anys, ha passat d'estar en ple rendiment i ple auge econòmic a batre records històrics de crisi.

L'any 2000 Espanya es trobava en ple creixement econòmic, gràcies a diversos factors, però sobretot gràcies al boom immobiliari. Aquest boom va tenir el seu auge en els anys 2005-2006, però com totes les bombolles, l'any 2007, va esclatar.

Cal mencionar que aquest període d'expansió va venir marcat per un fenomen demogràfic: la immigració. Molta població procedent del Marroc, diverses regions del continent africà, Sud Amèrica, Xina i països de l'Est (com Romania o Hongria), van venir a Espanya en busca de noves oportunitats (feina, diners, millores en els seves condicions de vida, habitatge digne, etc.).

El govern espanyol, davant el creixement de l'economia va intentar regularitzar la població immigrant a través del que s'anomena contingents d'entrada. Amb els contingents el govern regula la demanda laboral creada per empreses espanyoles i dirigida a la població immigrant que vol treballar en el nostre país, és a dir, és una via de regulació laboral per a la població immigrant. El govern va dur a terme aquestes actuacions perquè la demanda laboral, seguint el mateix model que l'economia, estava en auge, fins l'esclat de la bombolla, on les actuacions del govern, referents a la població immigrant i el mercat de treball, van canviar dràsticament.

L'esclat de la bombolla immobiliària ens va portar a una gran crisi econòmica, si més no, la més greu fins al moment. Aquesta crisi va venir marcada per un augment dràstic de l'atur, en gran part de caràcter estructural. Aquesta tipologia d'atur es caracteritza per un desajust entre l'oferta i la demanda laboral, és a dir, els treballadors no s'adapten a les necessitats de les empreses. En aquest cas, la majoria de la població aturada procedia del sector de la construcció i no estava qualificada per readaptar-se als nous canvis laborals.

Un dels col·lectius més afectats per aquesta crisi va ser la població immigrant, sobretot el sector masculí, ja que gran part del col·lectiu treballava en aquest sector productiu.

L'objectiu principal d'aquest treball és analitzar les polítiques actives d'ocupació emprades pel govern espanyol durant els últims 17 anys i veure quins efectes han tingut sobre el mercat laboral referent a la població immigrant.

En primer lloc, definiré els conceptes referents a polítiques d'ocupació, amb la finalitat de delimitar els aspectes a analitzar. Per tal de realitzar l'anàlisi que pretenem és necessari a priori conèixer que s'entén per polítiques d'ocupació, diferenciar entre els conceptes de polítiques actives i polítiques passives, i dins de les polítiques actives veure les diferents tipologies i instruments.

A continuació caldrà definir un marc d'actuació, definirem el context d'anàlisi a través de dos fenòmens: la situació econòmica i el fenomen migratori dins del període d'anàlisi. D'aquesta manera podrem relacionar, justificar i entendre les diferents polítiques actives d'ocupació dutes a terme pel govern.

Quan s'hagi definit el concepte i el marc, ens centrarem en les polítiques actives d'ocupació emprades en el període 2000-2017 referents a la població immigrant. Aquest apartat estarà dividit en dos subapartats, els quals es definiran en base dos períodes: anterior a la crisi (2000-2007) i durant la crisi (2008-2017). Així podrem analitzar i diferenciar d'una manera més clara les polítiques utilitzades.

Un pas posterior a l'estudi serà analitzar els efectes de les polítiques implementades mitjançant diferents indicadors del mercat de treball: taxa d'atur, taxa d'ocupació i taxa d'activitat, referents a la població immigrant durant aquest 17 anys. També, durem a terme una petita comparativa amb les dades de la població nativa per veure si l'evolució ha estat similar.

Arribats a aquest punt del treball estarem en condicions d'elaborar les conclusions finals del treball i assolir, per tant, l'objectiu principal del mateix: estudiar les polítiques actives d'ocupació referents a la població immigrant i els seus efectes.

1. Polítiques Actives d'Ocupació

En aquest apartat es definirà el concepte de polítiques actives d'ocupació així com la diferència entre el concepte de polítiques actives i polítiques passives. A més a més, caldrà definir les diferents tipologies de polítiques actives, així com els instruments a través dels quals es duran a terme.

1.1. Concepte de Polítiques d'Ocupació

Si prenem com a referència la legalitat vigent: Reial Decret legislatiu 3/2015, de 23 d'octubre, pel qual s'aprova el text refós de la Llei d'ocupació; definirem les polítiques d'ocupació com:

“ Tenint en compte el que estableixen els articles 40 i 41 de la Constitució espanyola, la política d'ocupació és el conjunt de decisions adoptades per l'Estat i les comunitats autònomes que tenen per finalitat el desenvolupament de programes i mesures tendents a la consecució de la plena ocupació, així com la qualitat en l'ocupació, a l'adequació quantitativa i qualitativa de l'oferta i la demanda d'ocupació, a la reducció i a la deguda protecció de les situacions de desocupació.

La política d'ocupació s'ha de desenvolupar, dins de les orientacions generals de la política econòmica, en l'àmbit de l'estratègia coordinada per a l'ocupació que regula el Tractat de funcionament de la Unió Europea “.¹

Aquestes polítiques d'ocupació, seguint l'article 2 de la Llei d'ocupació 56/2003, del 16 de desembre, tenen per objectiu:

- a) Garantir la igualtat d'oportunitats i la no discriminació, tenint en compte el previst en l'article 9.2 de la Constitució Espanyola, en el referent a l'accés a l'ocupació i en les accions orientades a aconseguir-ho.*
- b) Mantenir un sistema eficaç de protecció davant situacions de desocupació, que comprèn les polítiques actives d'ocupació i les prestacions per atur, assegurant la coordinació entre les mateixes i la col·laboració entre els diferents implicats*

¹ BOE, 24 de Octubre de 2015. Secc. I. Pág. 4.

en la execució de la política d'ocupació i la seva gestió i la interrelació entre les diferents accions de intermediació laboral.

- c) *Adoptar un enfocament preventiu davant l'atur, especialment de llarga durada, facilitant una atenció individualitzada als aturats, mitjançant accions integrades de polítiques actives que millorin la seva ocupabilitat.*

Igualment, la política d'ocupació tendirà a adoptar un enfocament preventiu davant l'atur i d'anticipació al canvi a través d'accions formatives que facilitin al treballador el manteniment i la millora de la seva qualificació laboral, ocupabilitat, i, en el seu cas, requalificació i adaptació de les seves competències professionals als requeriment del mercat de treball.

- d) *Assegurar polítiques adequades d'integració laboral dirigides a aquells col·lectius que presentin majors dificultats d'inserció laboral, especialment joves, dones, discapacitats i atures de llarga durada majors de 45 anys.*
- e) *Mantenir la unitat del mercat de treball en tot el territori estatal, tenint en compte les característiques específiques i diverses dels diferents territoris i promovent la correcció dels desequilibris territorials i socials.*
- f) *Assegurar la lliure circulació de treballadors i facilitar la mobilitat geogràfica, tant en l'àmbit estatal com en l'europeu, de qui desitgi traslladar-se per raons de treball.*
- g) *Coordinar la seva articulació amb la dimensió del fenomen migratori intern i extern, d'acord amb l'establert ens els paràgrafs a) i d) en col·laboració amb les Comunitats Autònomes, en el marc de les seves respectives competències.*

El Real Decret Llei 3/2011, del 18 de febrer, mesures urgents per la millora de l'ocupabilitat i la reforma de les polítiques d'ocupació afegeix dos nous objectius:

- h) *Proporcionar serveis individualitzats a la població activa dirigits a facilitar la seva incorporació, permanència i progrés en el mercat laboral, així com a les empreses per contribuir a la millora de la seva competitivitat.*
- i) *Fomentar la cultura emprenedora i el esperit empresarial, així com millorar la atenció i el acompanyament a les persones emprenedores en la posada en marxa de la seva iniciativa empresarial.*

Dins les polítiques d'ocupació cal diferenciar:

- Polítiques passives : aquelles que comprenen els projectes i mesures que tenen com a objectiu respondre a les situacions de manca de les persones aturades mitjançant aportacions de caràcter econòmic per ajudar-les a mantenir un nivell mínim d'ingressos i , per tant, mantenir un nivell de vida digne. També solen incloure les mesures de foment de la jubilació anticipada.
- Polítiques actives: aquelles que van destinades a intervenir o incidir en el mercat de treball per generar més llocs de treball o per evitar-ne la seva destrucció. Per tant, podria dir-se que són aquelles que procuren la inserció al mercat de treball mitjançant l'articulació de mesures que tenen com a destinataris, d'una banda, el treballador, que ha de col·laborar en la seva intersecció, i d'altra banda, l'empresari, que ha de crear ocupació.

1.2. Polítiques Actives d'Ocupació

La definició atorgada pel Servei Públic d'Ocupació Estatal (SEPE) de polítiques actives és:

“ Conjunt de programes i mesures d'orientació, ocupació i formació que tenen per objecte millorar les possibilitats d'accés a l'ocupació dels aturats al mercat de treball, per compte propi o d'altri, i l'adaptació de la formació i requalificació per a l'ocupació dels treballadors, així com aquelles altres destinades a fomentar l'esperit empresarial i l'economia social “.

Trobem altres definicions de les polítiques actives d'ocupació:

“ Les polítiques actives d'ocupació són aquelles que fan referència als esforços per aconseguir l'ajust simultani entre l'oferta i la demanda de treball a través d'una millor informació i unes oficines de treball més eficaçes ”. (Alujas, 2008:167).

*“ Conjunt de mesures que pretenen incidir directament en el mercat de treball, actuant sobre la demanda de treball, a més a més d'aquelles mesures que intenten millorar els processos d'ajust entre l'oferta i la demanda de treball “.*²

De totes aquestes definicions en podem extreure la conclusió següent:

L'objectiu primordial de les polítiques actives d'ocupació és augmentar les probabilitats dels treballadors aturats de trobar una feina a través d'ajudes en el procés de cerca, millorant la seva formació o mitjançant la creació directa de llocs de treball.

² Definició de la OCDE: Organització per la Cooperació y el Desenvolupament Econòmic. Citada per Ramos, Suriñach, y Artis (2010:1).

Hi ha una àmplia diversitat d'instruments i mesures a l'hora d'aplicar les polítiques actives d'ocupació però, podem classificar-los de la següent manera:

a) Formació per a l'ocupació

Els programes més avançats pretenen combinar la formació amb l'obtenció d'experiència laboral. La formació consisteix en proporcionar coneixements genèrics (com per exemple l'idioma) i altres habilitats més específiques per determinades branques professionals. L'objectiu principal és millorar la productivitat d'aquelles persones que participen en aquests programes de formació.

b) Serveis d'ocupació:

En aquesta categoria s'agrupen totes aquelles accions dirigides a millorar i garantir una major eficiència en la cerca de treball, els serveis d'ocupació més avançats solen oferir no solament informació sobre vacants, sinó que també realitzen tasques d'assessorament, consultoria, seguiment i control dels aturats. En casi tots els països europeus, el sistema principal dels serveis d'ocupació són públics, però normalment solent participar i/o col·laborar amb agències privades de col·locació.

c) Subsidis i sancions:

La cerca de feina pot estar incentivada a través de la concessió de subsidis, que no necessàriament han d'estar sempre vinculats a drets adquirits per treballadors que es queden a l'atur. En altres països poden rebre una ajuda pública dissenyada tant per aportar una renda mínima per construir un mecanisme d'incentius per a la formació i el procés de cerca activa de feina. Aquests subsidis s'apliquen conjuntament amb una sèrie de sancions si l'aturat no compleix els requisits necessaris.

d) Incentius per el sector privat:

Les polítiques d'incentius per a l'ocupació poden anar dirigides als empresaris o als treballadors. Si van encaminades cap a les empreses, solen adoptar la forma de subvencions salarials per a que es contractin nous treballadors, en molts casos, la concessió de les subvencions va lligada a la contractació de col·lectius específics, com ara aturats de llarga durada o discapacitats. D'altra banda, si aquests subsidis van dirigits als treballadors es centren en ajudes per engegar negocis i per tant, convertir-se en autònoms.

e) Ocupació directa en el sector públic:

Programes centrats en la creació d'ocupació a través del subministrament de serveis públics. Generalment, es tracta de polítiques dirigides a col·lectius de difícil inserció laboral, bàsicament es pretén que aquests treballadors no es desvinculin del mercat laboral al no poder accedir a treballs en el sector privat.

f) Programes per a joves:

Aquests programes són específics per aquest col·lectiu i l'objectiu és facilitar la transició del sistema educatiu general al mercat de treball proporcionant formació addicional i pràctiques laborals. En el disseny d'aquests programes també es tenen en compte els joves amb una formació insuficient, la qual cosa dificulta la seva inserció laboral, i a grups de joves desfavorits per diverses circumstàncies.

g) Mesures per discapacitats:

Es refereix tant a feines destinades específicament a aquest col·lectiu com a programes especials de rehabilitació, avaluació d'aptituds i cursos de formació específics.

Així doncs, entre les principals **característiques de les polítiques actives d'ocupació** destaquem:

- Tenen un caràcter “*reparador*” ja que intenten pal·liar situacions de desigualtat social.
- Tenen un caràcter “*resolutiu*” ja que busquen els efectes sobre la dinàmica de creació d'ocupació.
- Intenten suplir les desigualtats existents en el mercat laboral partint de la idea de diversitat social. Tenen en compte que hi ha diferents col·lectius, amb necessitats molt diferents. És a dir, consideren l'heterogeneïtat de la societat.
- Intenten lluitar contra la desocupació en el seu conjunt, tant estructural com estacional.

Si ens centrem en l'economia espanyola, cal remarcar que totes aquestes mesures han d'adequar-se dins d'un marc d'actuació, en aquest cas, determinat per la Estratègia Europea d'Ocupació (*European Employment Strategy- EES*), on s'articulen les línies generals d'intervenció, tal i com senyala De La Rica (2015):

- Augment de l'ocupabilitat dels treballadors.
- Desenvolupament d'una cultura d'emprenedoria i creació d'ocupació.
- Augment de l'adaptabilitat dels treballadors a les empreses.
- Millora de la igualtat d'oportunitats entre sexes.

Així doncs, trobem la **Estratègia Espanyola d'Activació per l'Ocupació** gràcies a la qual es desenvolupen els **Plans Anuals d'Ocupació**³, els quals s'articulen entorn sis grans eixos:

1. Orientació
2. Formació
3. Oportunitats laborals
4. Emprenedoria
5. Igualtat d'oportunitats en l'accés al mercat laboral
6. Millora del marc institucional del Sistema Nacional d'Ocupació

I els objectius que persegueixen són els següents:

1. Millorar l'ocupabilitat dels joves i complir el previst per la Garantia Juvenil.⁴
2. Afavorir l'ocupabilitat de col·lectius especialment afectats per l'atur: aturats de llarga durada, majors de 55 anys i beneficiaris del PREPARA⁵.
3. Millorar la qualitat de la Formació Professional per l'ocupació.
4. Reforçar la vinculació de les polítiques actives i passives d'ocupació.
5. Impulsar l'esperit emprenedor.

³ PAPE: Plan Anual Para el Empleo.

⁴ La Garantia Juvenil és una iniciativa europea que pretén facilitar l'accés dels joves al mercat de treball. A Espanya s'emmarca dins la estratègia d'Emprenedoria Jove, aprovada al febrer de l'any 2013 pel Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social. La Recomanació sobre la Garantia Juvenil estableix que els joves poden rebre una oferta de treball, d'educació o de formació després de finalitzar els seus estudis o quedar aturats. (Pardell i Cabasés, 2015).

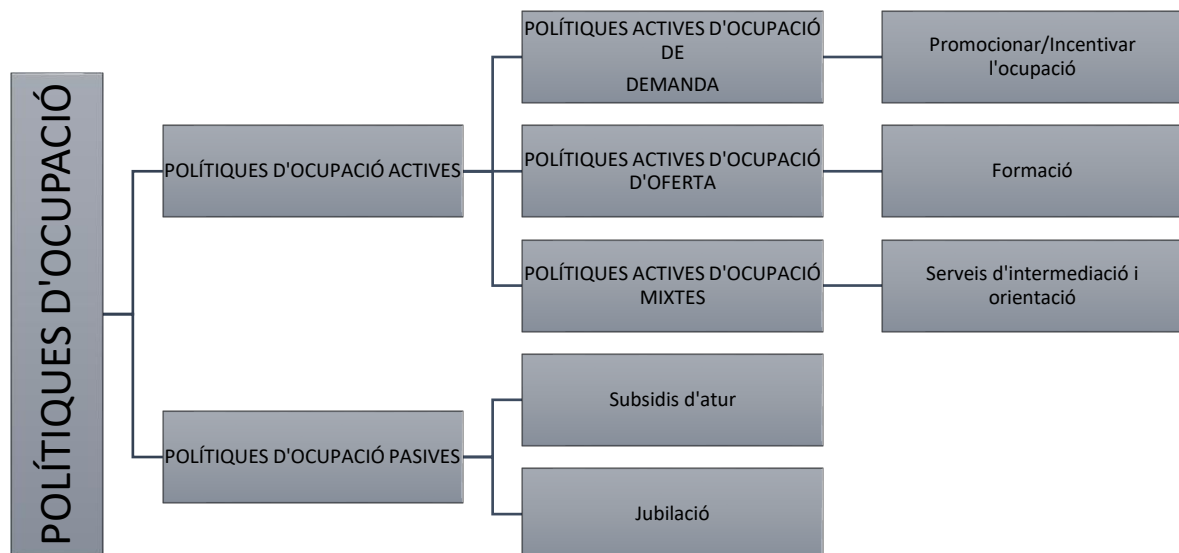
⁵ Programa PREPARA (programa de requalificació professional) destinat a aquelles persones que hagin esgotat la prestació per atur i que tinguin carregues familiars al seu càrrec.

Els organismes encarregats d'aplicar totes les mesures esmentades anteriorment estaran a càrrec del Servei Públic Estatal d'Ocupació (SEPE), no obstant, tenint en compte la descentralització produïda en els últims anys, aquestes mesures són competència de les Comunitats Autònomes. S'ha de tenir en compte que també podran ser aplicables, de manera complementària, les actuacions per part de les Administracions Locals.

Tenint en compte els objectius esmentats, les polítiques actives aplicades a l'economia espanyola, es poden classificar en base dos criteris:

- Segons a qui van dirigides:

Esquema 1. Classificació polítiques d'ocupació

Font: Elaboració pròpia.

- Les polítiques actives d'ocupació de **demanda** són aquelles que incentiven la contractació, a través de subvencions o incentius fiscals a les empreses.
- D'altra banda, les polítiques actives d'ocupació **d'oferta** són aquelles que van dirigides a adequar la qualificació dels treballadors a les necessitats empresarials, a través de la formació.
- També hi trobem les polítiques actives d'ocupació que combinen les d'oferta i demanda, són aquelles encaminades a l'orientació i serveis d'intermediació laboral.

- Segons àmbit d'actuació, De la Rica (2015) distingeix:

- **Formació de treballadors actius i aturats:**

Aquest bloc d'actuacions contempla mesures com la formació per aturats (per exemple cursets d'idiomes, noves TICS⁶ i altra formació bàsica per a treballadors poc qualificats); formació en el treball i experiència laboral.

Totes aquestes mesures pretenen augmentar la productivitat dels treballadors mitjançant la seva continua renovació i busquen ser efectives per tal de pal·liar els desequilibris en el mercat laboral, és a dir, per ajustar l'oferta i la demanda del mercat de treball.

- **Programes d'incentius per el sector privat:**

Engloba totes aquelles mesures dirigides a incentivar la contractació de treballadors en el sector privat o bé a evitar acomiadaments. Per exemple, rebaxes en les cotitzacions de la Seguretat Social dels treballadors.

També inclouríem les ajudes que s'atorguen als emprenedors, és a dir, a la creació de noves empreses. Per exemple, rebaxes fiscals o assessorament.

- **Programes directes d'ocupació en el sector públic:**

Aquestes mesures creen llocs de treball en el sector públic, és a dir, creen directament ocupació. Normalment, aquests tipus de programes van dirigits a persones amb dificultats d'inserció laboral, i tenen per objectiu la seva permanència en el mercat de treball.

- **Serveis de seguiment i control:**

Són aquelles mesures que intenten millorar l'eficàcia en la cerca de feina. Es una mesura conjunta de polítiques actives i passives perquè els individus que s'inclouen són gent aturada, que està rebent un subsidi, mentre els organismes competents ajuden en la cerca d'una nova feina.

⁶ TICS: nous sistemes informàtics i tecnològics.

2. Economia Espanyola 2000-2017

En els últims 17 anys l'economia espanyola ha experimentat forts canvis, tant en matèria econòmica com demogràfica.

En l'àmbit econòmic, cal remarcar el famós boom immobiliari, el qual va permetre aconseguir ritmes de creixement inigualables així com la major crisi coneguda fins al moment.

D'altra banda, en matèria demogràfica, cal destacar la intensitat de les immigracions en el nostre país des de la dècada dels 90, fenomen que cada cop a pres més rellevància.

2.1. Les fases cícliques de l'economia espanyola

L'economia és una ciència social que estudia la correcta administració dels recursos escassos en els seus diversos usos possibles, per satisfer les necessitats humanes.⁷

“Economía es el estudio de la manera en que las sociedades eligen utilizar recursos productivos que tienen usos alternativos, para producir bienes de distintos tipos, para luego distribuirlos entre diferentes grupos.” (Samuelson y Nordhaus, 2006).

Entenem doncs, que al tractar-se d'una ciència social, davant d'una situació similar els resultats no sempre seràn els mateixos, però sí que es repeteix un model, per això podem parlar de cicles econòmics. En altres paraules, mai sabrem del tot cert com respondrà l'economia, ja que al no ser una ciència exacta, no en podem preveure els resultats, però sí que segueix una mateixa tendència al llarg del temps, per això podem afirmar que l'economia es cíclica.

Segons Burns i Mitchell (1946) podem definir cicle econòmic de la següent manera:

“An economic cycle consists of expansions that occur at about the same time in many economic activities, followed by similar recessions, contractions, and general recoveries that consolidate in the expansion phase of the next cycle. This sequence of changes is

⁷ Definició atorgada per l'Institut d'Estudis Catalans.
<https://mdlc.iec.cat/results.asp?txtEntrada=economia&operEntrada=0>

repeated, but not periodically. With regard to duration, economic cycles vary from more than one year to 10 or 12 years."

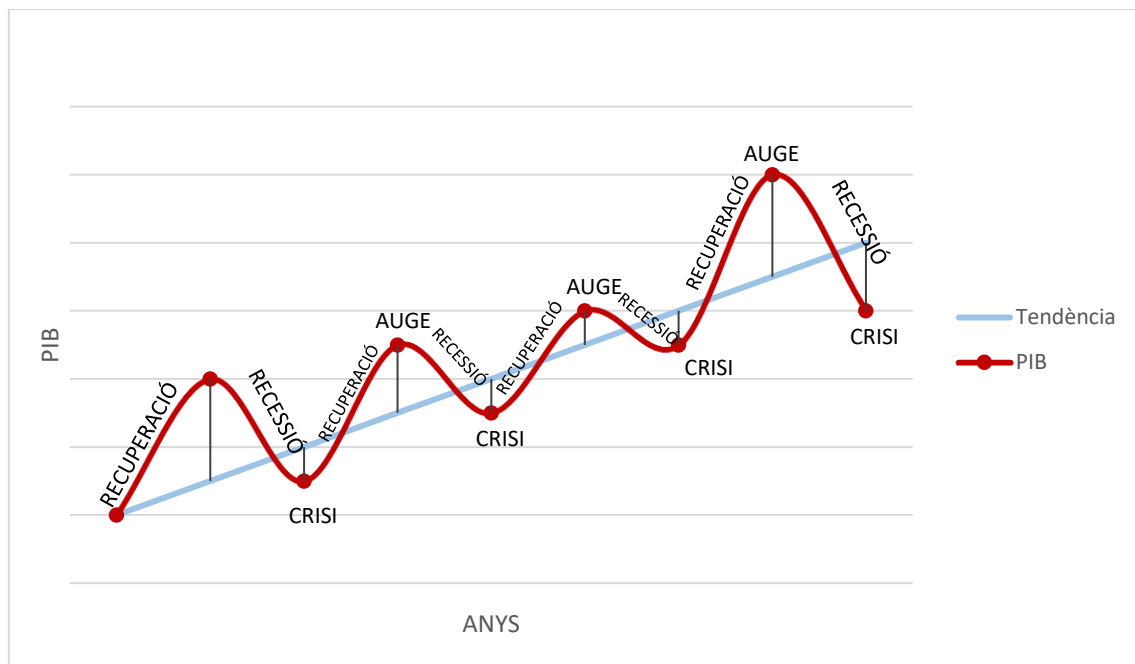
Segons Samuelson (2016):

"An economic cycle is an oscillation of production, income and employment of a whole country, which usually lasts between 2 and 10 years and is characterized by a general expansion or contraction of most sectors of the economy."

Per tant, com a conclusió, definirem els cicles econòmics com les fluctuacions de les diferents variables macroeconòmiques en les diverses branques de l'economia d'un país. No tenen una durada específica i es caracteritzen per quatre fases:

1. Auge
2. Recuperació o expansió
3. Recessió o depressió
4. Crisi

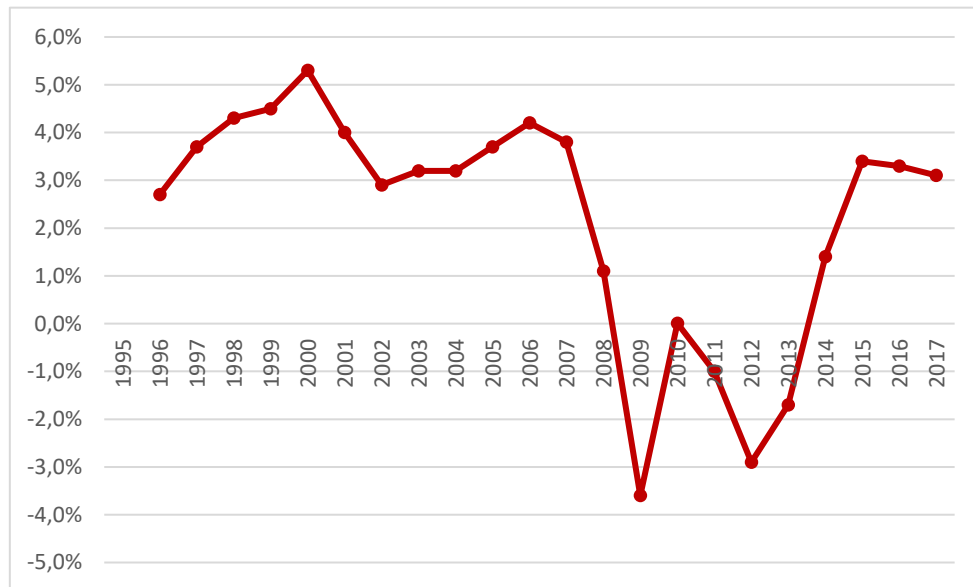
Gràfic 1. Fases d'un cicle econòmic

Font: elaboració pròpia

A Espanya podem observar la ciclicitat de l'economia a través de l'estudi del PIB i la seva taxa de variació interanual (Gràfic 2).

Gràfic 2. Taxa de variació interanual del PIB 1995-2017

Font: elaboració pròpia. Veure taula A.1 Annexes.

Tal i com podem observar en el gràfic 2, fins l'any 2006-2007 l'economia espanyola estava en continu creixement amb una petita davallada en els anys 2000-2003 però amb taxes superiors o properes al 3%. Però, a l'any 2007-2008, va patir una de les crisis més greus de tota la seva història. L'Efecte va ser més important perquè tal i com podem veure, en els anys anteriors s'havia experimentat un creixement econòmic sens precedents, com a conseqüència del boom immobiliari.

Com a conclusió podem veure que en els últims 17 anys, a Espanya, hi trobem tres situacions econòmiques ben diferenciades:

- L'anterior a la crisi que comprendria el període 2000-2007. Aquest període faria referència a l'etapa de creixement i auge del cicle econòmic.
- La crisi econòmica en el període 2008-2013.
- I la recuperació econòmica o sortida de la crisi 2013-actualitat.

Però, cal dir que l'economia no està recuperada en la seva totalitat, ja que encara no hem assolit el ritme de creixement que hi havia abans de la mateixa, a més a més, la taxa d'atur

segueix sent molt elevada, per això encara no podem parlar d'una plena recuperació econòmica.

A més a més, les polítiques emprades per sortir de la crisi es van començar a aplicar en els anys 2008-2009, i com encara no hem sortit d'aquesta, les actuacions no han canviat de direcció, en altres paraules, les actuacions que es van dur a terme fa quasi 10 anys persegueixen els mateixos objectius que les actuals.

Per aquest motiu en aquest treball diferenciarem dos períodes:

- **L'anterior a la crisi: període 2000-2007.**
- **Durant la crisi i l'etapa de recuperació econòmica: període 2008-2017.**

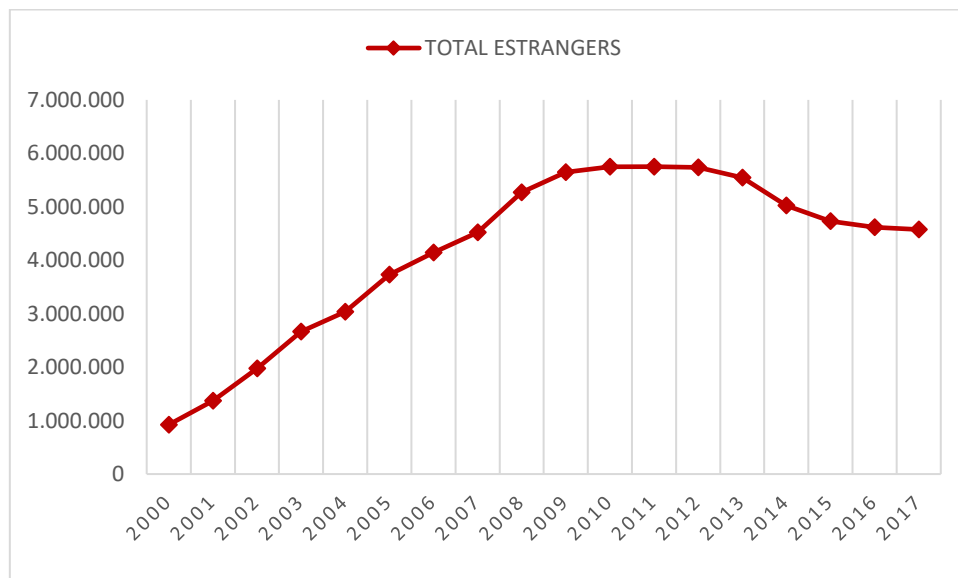
Així podrem observar amb més claredat les actuacions en matèria laboral referents a la població immigrant dutes pel govern en ambdós períodes, és a dir, les polítiques actives d'ocupació que es van dur a terme mentre l'economia espanyola estava en ple creixement i les polítiques actives d'ocupació que es van dur per sortir de la major crisi de la història.

2.2. Fenomen migratori

L'arribada d'immigrants a Espanya és un fenomen que sempre ha estat present en el nostre país, però no és fins la dècada dels 2000 que comença a incrementar la seva importància econòmica.

Observant el gràfic 3 podem veure com la població immigrant espanyola es va quadruplicar en només 5 anys (2000-2005), arribant l'any 2010 a representar el 12% (aproximadament) del total de població espanyola. Però podem observar com també aquestes dades s'estanquen en el període 2009-2012 i finalment es redueixen, arribant a representar un 9,9% de la població total espanyola l'any 2016 (quasi dos punts menys que fa 6 anys), conseqüència de la gran crisi espanyola.

Gràfic 3. Nombre d'estrangers Espanya 2000-2017

Font: elaboració pròpia. Veure taula A.2 Annexes.

Seguint les idees de Cachón (2003) es poden distingir tres grans etapes pel que fa a la immigració espanyola:

- a) Fins l'any 1985.
- b) De l'any 1986 fins l'any 1999.
- c) A partir de l'any 2000.

L'autor defineix aquestes tres etapes per les grans diferències que trobem en les seves característiques, com ara el volum de població immigrant, la seva procedència, entre les més importants.

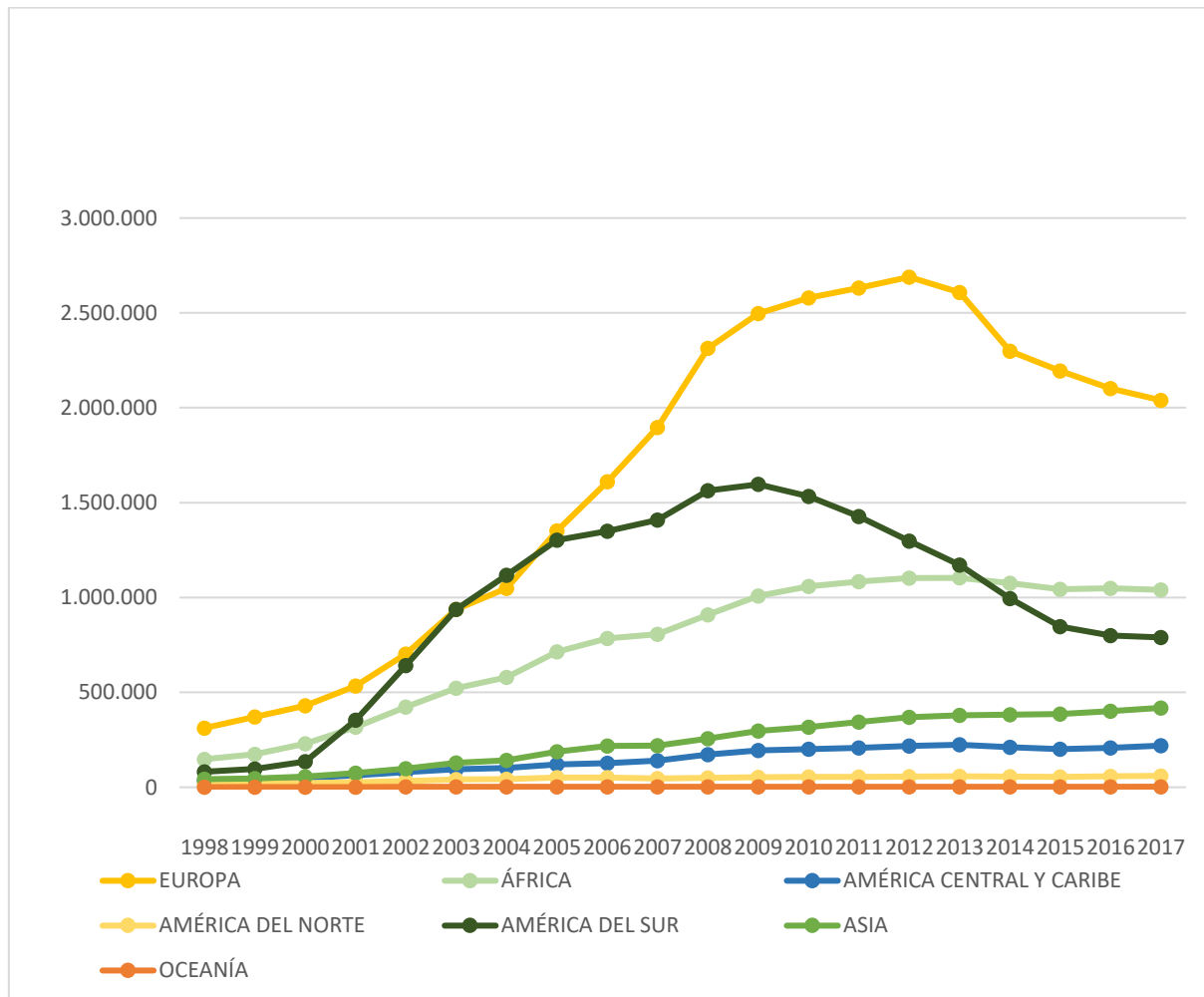
Tenint en compte que el treball s'ocupa del període 2000-2017 ens centrarem en l'última etapa del procés, és a dir, a partir de l'any 2000.

Cachón (2009) indica que a Espanya aquesta nova etapa comença gràcies a:

- L'increment del nivell general de benestar i desenvolupament econòmic de la societat espanyola.
- El ràpid desenvolupament de l'estat del benestar Keynesià que ha tingut lloc amb la democràcia: garanties d'educació, sanitat, pensions, salaris mínims, subsidis d'atur, etc.
- La transformació de la força de treball autòctona que es reflexa en l'augment educatiu que permet posar en relleu aquell canvi de nivell del que es considera socialment acceptable. La població nativa ha fet un canvi social respecte al nivell educatiu i pretén arribar a ocupacions més qualificades, per tant, hi ha un nínxol ocupacional important en les feines de menys qualificació (oportunitats laborals).
- La bonança econòmica dels últims anys ha creat o aflorat un sentiment de positivisme inigualable entre la societat, tenint així unes expectatives de futur molt favorables.

El gràfic 4 ens indica la procedència de la població immigrant en aquest període:

Gràfic 4. Procedència de la població immigrant a Espanya 1998-2017

Font: elaboració pròpia. Veure taula A.6. Annexes.

Tal i com podem observar en el gràfic 4 la majoria d'immigrants que arriben al nostre país procedeixen d'Europa. Observant la taula A.6 dels annexes, podem veure que la majoria d'immigrants europeus procedeixen de països de l'est, com per exemple Rússia i Ucraïna.

En segon lloc cal remarcar els immigrants procedents d'Amèrica del Sud, on segons la taula A.6 dels Annexes, la majoria provenen d'Argentina, Bolívia, Xile, Brasil, Colòmbia, Equador, Paraguai, Uruguai, Perú i Veneçuela.

En tercer lloc torbem els immigrants procedents d'Àfrica, on cal destacar el Marroc, Senegal i Nigèria.

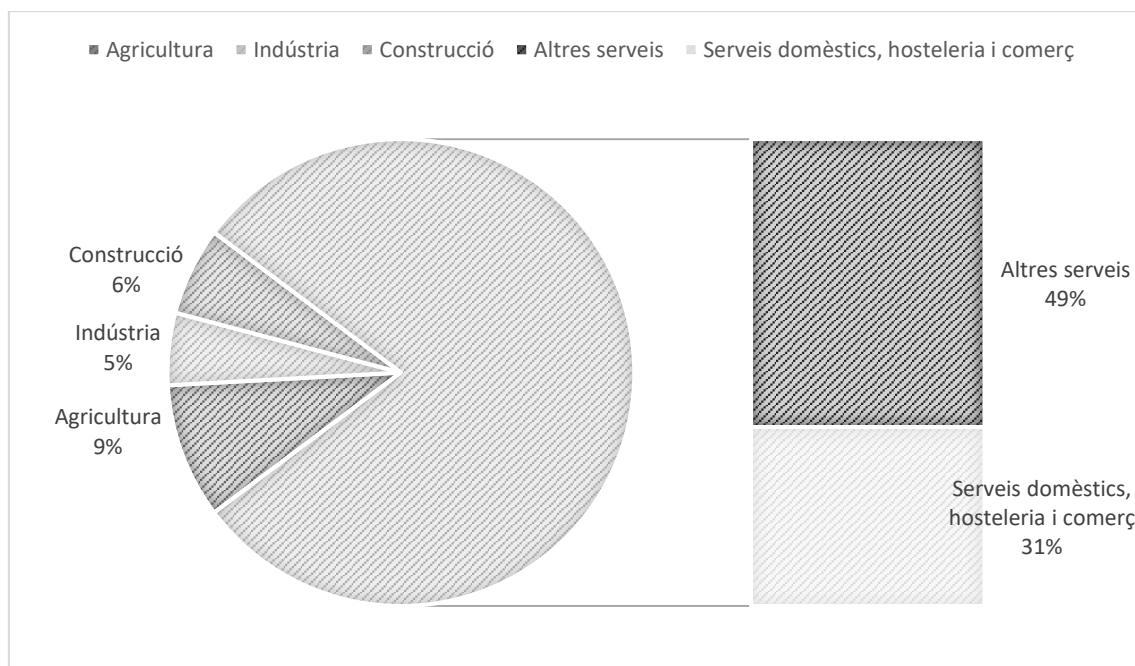
Amb xifres molt més baixes trobem els immigrants procedents d'Amèrica central i Àsia. Dins d'aquests destaquem República Dominicana, Hondures, Xina i Pakistan, respectivament.

Els llocs amb menys rellevància de procedència, tal i com es pot observar en el gràfic, són Amèrica del Nord (on la gran majoria tenen el seu origen a Mèxic) i Oceania.

3. Polítiques actives d'ocupació en el període 2000-2017

Seguint les idees de Sala, Torres i Farré (2018), la migració va estrictament lligada al cicle econòmic d'un territori; en èpoques de creixement i bonança econòmica hi trobarem oferta laboral per la totalitat de la població, inclús en excés, el qual ens permetrà acceptar nova mà d'obra. Però, cal tenir en compte que aquest nínxol ocupacional es troba en els sectors laborals més precaris, aplicat a Espanya, en els sectors agrari, domèstic i de la construcció –solen ser feines precàries, no massa ben remunerades– per això són les que tenen més oferta quan l'economia funciona. Així doncs, en el període anterior a la crisi, les taxes d'ocupació eren elevades i les d'atur baixes, i observant les taxes per sectors del gràfic 5, són els que més població immigrant concentraven.

Gràfic 5. Ocupació col·lectiu immigrant per sector d'activitat

Font: dades del ministeri de treball i immigració i elaboració pròpia.

El problema radica en la situació inversa, és a dir, en èpoques de recessió, l'oferta laboral baixa, i per això el govern intenta suavitzar la demanda laboral.

En ambdues situacions, les polítiques actives d'ocupació juguen un paper clau, ja que són mesures instaurades pel govern espanyol encaminades a suplir els desajustos del mercat

laboral, en la primera situació intentarà aconseguir nova mà d'obra; mentre que, en la segona, intentarà reajustar-la.

Tal i com s'ha esmentat anteriorment, aquest apartat el subdividirem en dos períodes, segons el cicle econòmic espanyol, així doncs analitzarem les polítiques actives d'ocupació emprades amb anterioritat a la crisi (període 2000-2007) i les aplicades durant i posterior a la crisi (2008-2017). Realitzem aquesta subdivisió per veure de manera més clara i precisa les diferents accions governamentals.

3.1. Polítiques actives d'ocupació en el període 2000-2007

En aquest període de temps, tal i com es pot observar en l'apartat 2 d'aquest treball, la situació d'Espanya, era la següent:

- Econòmicament: es trobava en un període de creixement sens precedents. L'economia, com a conseqüència d'una gran bombolla immobiliària, es trobava en una etapa de creixement. Per tant, el mercat laboral presentava una gran oferta de treball, aquesta no estava coberta per la demanda nacional, així doncs, la demanda laboral per part de la població estrangera suplia aquesta carència.
- Demogràficament: l'arribada de població immigrant era un fenomen ja comú a Espanya, però com a conseqüència del gran creixement econòmic, i per tant, l'augment de l'oferta laboral; aquest fenomen es va intensificar (gràfic 3) fins l'esclat de la crisi (2007-2008).

El govern espanyol, davant l'increment de les ofertes laborals, observant que la demanda laboral nativa, no era suficient per cobrir-les, va dur a terme una sèrie d'actuacions encaminades a afavorir la inserció laboral de la població immigrant, per aconseguir així, l'equilibri del mercat de treball.

Cristòbal (2006), tot seguint els principis de la Llei d'Ocupació Estatal, classifica de manera genèrica les polítiques actives de la següent manera:

1. Polítiques actives encaminades a l'**accés a l'ocupació** per part dels immigrants.
 - Per tal d'afavorir l'entrada del col·lectiu al mercat de treball es van crear centres d'ajut als immigrants, es van signar diferents convenis amb organismes laborals, es van crear centres i organismes per a la integració laboral dels immigrants, entre d'altres.
 - Un apartat important en aquest període i dins de la facilitat d'accés al mercat laboral es la **regularització** del col·lectiu immigrant. En aquest període, el govern, va dur a terme les següents actuacions per tal de regularitzar els treballadors immigrants:
 - Va oferir als empresaris la possibilitat de tramitar les autoritzacions de residència i treball dels immigrants a través de la seva contractació.⁸

⁸ Catàleg d'ocupació de difícil cobertura, 2005. Pàgina 8.

- Es va establir un sistema de contingents d'entrada anuals, que a diferència dels signats fins al moment, permetien que fossin per a sectors ocupacionals concrets. Cal recordar que els contingents, són acords regulats pel govern d'Espanya que regulen ofertes de treball nacional amb demanda laboral estrangera, és a dir, és una via de regularització laboral del col·lectiu immigrant.

Aquests contingents van anar dirigits, sobretot, a països amb els quals Espanya havia signat convenis. Aquests convenis els va signar amb països on els fluxos migratoris eren rellevants (gràfic 4), per tal d'evitar la immigració il·legal.

Va signar convenis amb Bulgària⁹, Colòmbia¹⁰, Equador¹¹, Marroc¹², Polònia¹³, República Dominicana¹⁴ i Romania¹⁵.

- Va regularitzar la temporalitat de les migracions, ja que molts dels immigrants que venien a Espanya, ho feien en campanyes concretes. Un dels sectors amb més problemes ocupacionals era el sector agrari, conseqüència directa de la seva temporalitat i la precarietat laboral, tenia una gran demanda laboral que no era coberta per la població nativa. (Torres, Allepuz i Gordo, 2013).

Per aquests motius, el govern va aprovar (a l'any 2000) els contingents de temporada que difereix del genèric perquè la modalitat de contractació varia. La duració del contracte coincideix amb el període de temporada o campanya, no pot excedir mai els nou mesos, dins d'un període de dotze mesos consecutius. Les ofertes de treball poden ser genèriques o poden anar dirigits a una persona en concret (només en el cas de repetidors). Realment el que afavoreix la regularització dels "temporers" és que els permet variar de campanyes al llarg del territori espanyol, els permet repetir feina cada any en les mateixes dates i a més així obtenen un permís de treball més o menys estable.

- Altres vies extraordinàries van ser el procés de regularització o normalització, pel qual els treballadors immigrants irregulars, sense autorització de treball, se'ls

⁹ BOE del 15 de desembre de 2003.

¹⁰ BOE del 4 de juliol de 2001.

¹¹ BOE del 10 de juliol de 2001.

¹² BOE del 20 de setembre de 2001.

¹³ BOE del 20 de setembre del 2002.

¹⁴ BOE del 5 de febrer de 2002.

¹⁵ BOE del 3 de desembre de 2002.

permetia treballar si acreditaven els requisits legals necessaris, a més a més, si aconseguien un contracte laboral, obtenien directament el permís de residència. Una altra via extraordinària era el “*arraigo laboral*”, pel qual els immigrants podien obtenir el permís de residència sempre que acreditessin 3 anys de permanència continuada a Espanya, sense antecedents al nostre país ni al seu país d'origen, i que en el moment de la sol·licitud tinguessin un contracte laboral signat per més d'un any de durada, també havien d'acreditar vincles familiars amb altres residents legals estrangers i un informe que acredités la seva inserció social, emès pel seu ajuntament.

2. Polítiques actives que **creen ocupació directament**. Bàsicament es centren en la concessió de subvencions i bonificacions per tal d'afavorir la contractació o permanència del col·lectiu. Aquí en torbem de dos tipus:
 - Aquelles que van dirigides a la **creació directa d'ocupació per part dels poders públics**. En aquest sentit no es va dur a terme cap actuació pel col·lectiu immigrant. Però caldria remarcar que l'Estat va concedir ajudes a nivell autonòmic i municipal per tal de desenvolupar programes d'atenció per a la població immigrant. No és una via directa de creació d'ocupació, però sí indirecta, ja que aquests programes faciliten la integració social del col·lectiu.
 - Aquelles que van dirigides a la **creació d'ocupació o l'augment de contractacions per part de les empreses privades** a través de subvencions, desgravacions i bonificacions. Durant aquest període, no es va dur a terme cap acció referent al col·lectiu immigrant.
 - S'inclouria també el foment de l'**autoocupació**, però en aquest període no hi va haver cap mesura encaminada a fomentar l'autoocupació del col·lectiu immigrant.
3. Polítiques encaminades a la **formació**. En aquest període es va fomentar la formació del col·lectiu a través dels:
 - Contractes programa per a la formació. Aquests contractes tenen per finalitat el desenvolupament de programes de formació per part de l'empresa dirigits als seus treballadors. Per això, reben ajuts públics. D'aquesta manera els treballadors adquireixen coneixement i capacitats relacionades específicament amb l'activitat de l'empresa, així com coneixements i capacitats més generals (com per exemple, l'idioma).

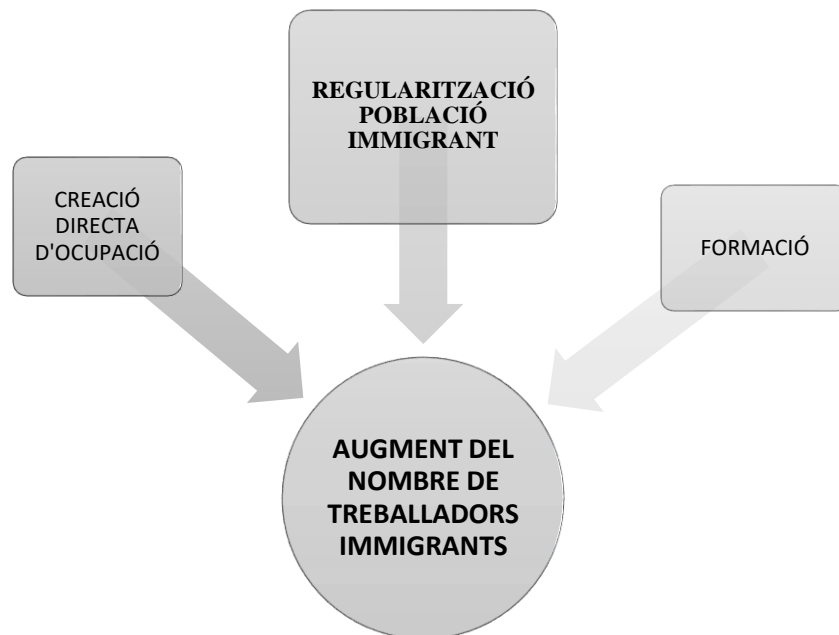
- Formació continua en l'empresa.

Seguint les idees de Cristòbal (2006), podem concloure que les mesures dutes a terme amb anterioritat a la crisi, és a dir, en l'època de bonança econòmica espanyola, van anar encaminades a equilibrar el mercat laboral.

Les actuacions del govern es van centrar, bàsicament, en la regularització dels immigrants, per tal d'aconseguir mà d'obra i compensar el dèficit laboral espanyol.

Cal esmentar doncs, que el govern estava plenament a favor de l'entrada de població estrangera.

Esquema 2. Resum polítiques actives d'ocupació 2000-2007

Font: elaboració pròpia.

3.2. Polítiques actives d'ocupació en el període 2008-2017

En aquest període, seguint les idees exposades en l'apartat 2.1 d'aquest mateix treball, la situació econòmica espanyola és la següent:

- L'any 2007 esclata el boom immobiliari. Comença la major crisi espanyola de la història. Tal i com ens mostra el gràfic 2 (variació interanual del PIB) podem observar la gran caiguda que pateix l'economia a partir d'aquest any.
- Com a conseqüència de la crisi, l'atur incrementa, i les taxes d'ocupació i d'activitat cauen.
- Observant el gràfic 3, podem veure com l'arribada de població immigrant es comença a estancar, fins l'any 2012, any en el que comença a disminuir.

El govern espanyol, davant la gran davallada de les ofertes laborals, observant la gran demanda laboral que hi havia (tant nativa com immigrant), havia d'aconseguir o bé augmentar les ofertes de treball per part de les empreses (públiques o privades) o bé reduir la demanda laboral, per tal d'equilibrar de nou el mercat laboral. Aquesta última passarà a ser el principal objectiu de les polítiques actives d'ocupació.

El govern no va dur a terme cap política activa d'ocupació encaminada a augmentar l'oferta laboral, es considerava que en una situació de crisi, on les empreses estaven suportant elevades pèrdues, la seva voluntat de contractació era molt reduïda tot i que el govern espanyol oferís incentius fiscals o bonificacions. Les empreses més afectades van ser les de la construcció, a més a més de no poder contractar a ningú, van sumar un greu problema a l'economia: l'augment de l'atur, que en gran mesura era de caire estructural. Això va suposar una gran despesa per l'Estat, les polítiques passives (subsidis d'atur, bàsicament) van colonitzar tot el pressupost estatal el que va provocar un impacte negatiu sobre les polítiques actives d'ocupació.

Així doncs, l'única via per tal de reequilibrar el mercat laboral era a través del reajustament de la demanda laboral. El govern va dur a terme diverses actuacions (per exemple, incentivar la formació de diversos col·lectius), però ens centrarem únicament en les referents a la població immigrant.

L'any 2008 Espanya va donar com a primera resposta a la crisi i als seus efectes sobre els treballadors immigrants un sistema de retorn voluntari¹⁶ per aquells que, tot i disposar d'una autorització de residència i treball, estiguessin disposats a renunciar a les mateixes tornant al seu país d'origen en un període no superior a un mes, amb el compromís de no entrar a Espanya en un període, com a mínim, de tres anys. Es tracta de treballadors amb dret a cobrar els subsidis d'atur als qual se'ls ofereix un abonament acumulat i anticipat de part del total del subsidi que han de cobrar, on la part sobrant la cobrarien en el seu país d'origen.¹⁷

Aquesta va ser la principal política que es va dur a terme, però trobem altres exemples que reafirmen la finalitat esmentada anteriorment: reduir la demanda laboral. Entre ells, tal i com diuen Torres, Allepuz i Gordo (2013), el govern espanyol a partir de l'any 2008 va reduir considerablement el nombre de concessions de contingents, tant estables com de temporers, per tal de limitar l'arribada de nova mà d'obra, i en conseqüència una major demanda laboral.

¹⁶ Real Decret Llei 4/2008, del 19 de setembre. (BOE 20/09/2008).

¹⁷ Articles 1, 2 i 4.

4. Els efectes de les polítiques actives en el mercat de treball de la població immigrant

Per tal d'analitzar correctament els efectes de les polítiques actives d'ocupació esmentades anteriorment s'estudiaran diferents indicadors laborals, així com la seva evolució al llarg del últims 17 anys.

A més a més, es compararan les dades d'aquests indicadors amb les dades de la població nativa, per veure en quin sentit el mercat laboral natiu difereix de l'immigrant.

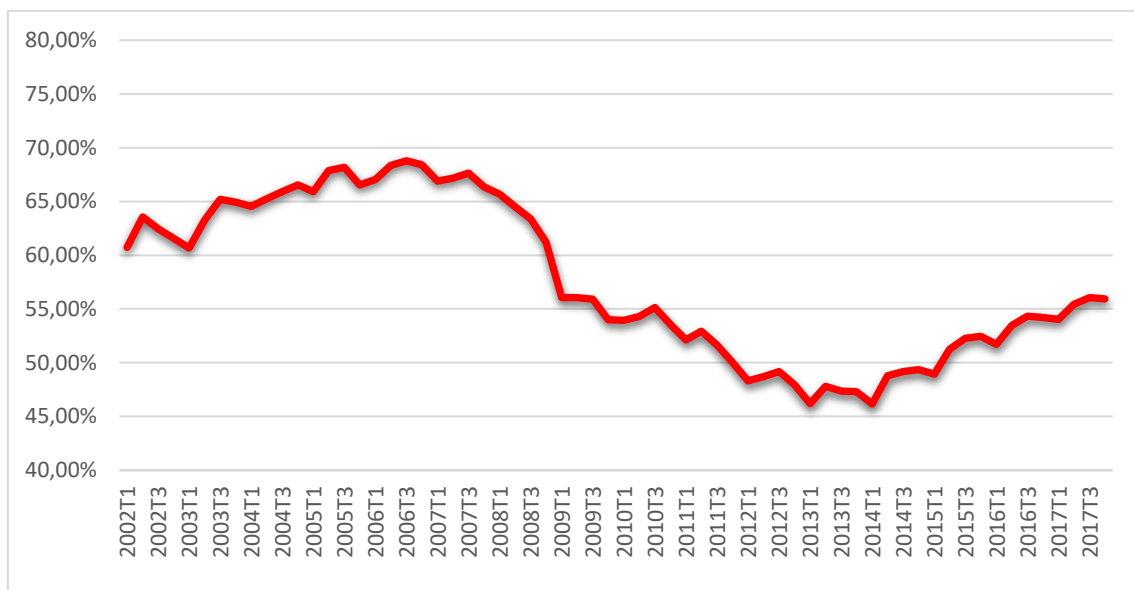
4.1. Estudi dels principals indicadors laborals referents a la població immigrant

Els indicadors laborals escollits per analitzar els efectes de les polítiques actives aplicades seran els següents: taxa d'ocupació, taxa d'activitat i taxa d'atur.

4.1.1. Taxa d'ocupació població immigrant 2000-2017

$$\text{Taxa d'ocupació} = \left(\frac{\text{Població Ocupada}}{\text{Població de 16 anys i més}} \right) * 100$$

Gràfic 6. Taxa d'ocupació població immigrant a Espanya 2002-2017

Font: elaboració pròpia. Veure taula A.3. Annexes.

Tal i com ens mostra el gràfic 6, la taxa d'ocupació referent a la població immigrant és creixent fins l'any 2008, any en què va esclatar la crisi. Observem que aquesta es va reduint fins l'any 2014, on torna a créixer lleugerament.

Tenint en compte la situació econòmica del país, és lògic que la taxa d'ocupació fos creixent fins l'any 2007, ja que estàvem en una època de creixement inigualable, així doncs, l'oferta laboral també estava en ple creixement. Directament relacionat amb això cal fer menció al fenomen migratori, on podem observar clarament que l'arribada de població immigrant va arribar al seu màxim en el mateix any (2007-2008).

En època de bonança econòmica l'oferta laboral creix i això anima també la demanda laboral. Demogràficament es tradueix en més entrada de població immigrant que cerca feina, tot i que la població en edat de treballar incrementa, l'ocupació ho fa més que proporcionalment.

El problema el trobem a partir de l'any 2008, on la taxa comença a disminuir dràsticament. Això pot ser degut a dos factors:

- Augment massiu de la població en edat de treballar, que en aquest cas es veuria reflectit en un augment potencial de la població immigrant. Però, tal i com podem observar en el gràfic 3 (Població estrangera total Espanya), no és així, per què en el període 2008-2014, el flux d'arribada de població immigrant s'estabilitza.
- Per tant, el motiu és la reducció dels llocs de feina.

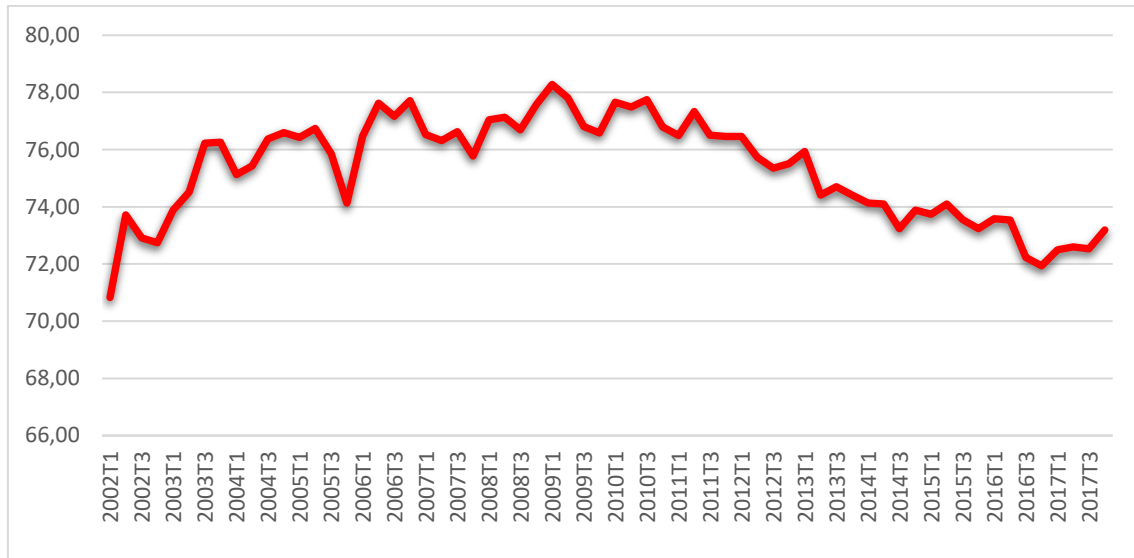
Observem que és a partir de l'any 2014 quan la taxa es comença a recuperar, però en aquest cas sí que és degut al primer motiu mencionat anteriorment: la població immigrant es redueix, és a dir, tornen al seu país d'origen o emigren a un altre país. Així doncs, aquest petit augment de la taxa d'ocupació no és degut a un augment dels llocs de treball, sinó a una reducció de la població en edat de treballar.

Aquest decreixement de la població immigrant es degut a diversos factors, com ara la política de retorn instaurada a partir de l'any 2008 per part del govern espanyol.

4.1.2. Taxa d'activitat població immigrant 2000-2017

$$\text{Taxa d'Activitat} = \left(\frac{\text{Població Activa}}{\text{Població de 16 anys i més}} \right) * 100$$

Gràfic 7. Taxa d'Activitat població immigrant a Espanya 2002-2017

Font: elaboració pròpia. Veure taula A.4. Annexes.

Observem que aquesta taxa es manté estable al llarg de tots els anys d'estudi, entorn al 70-80%.

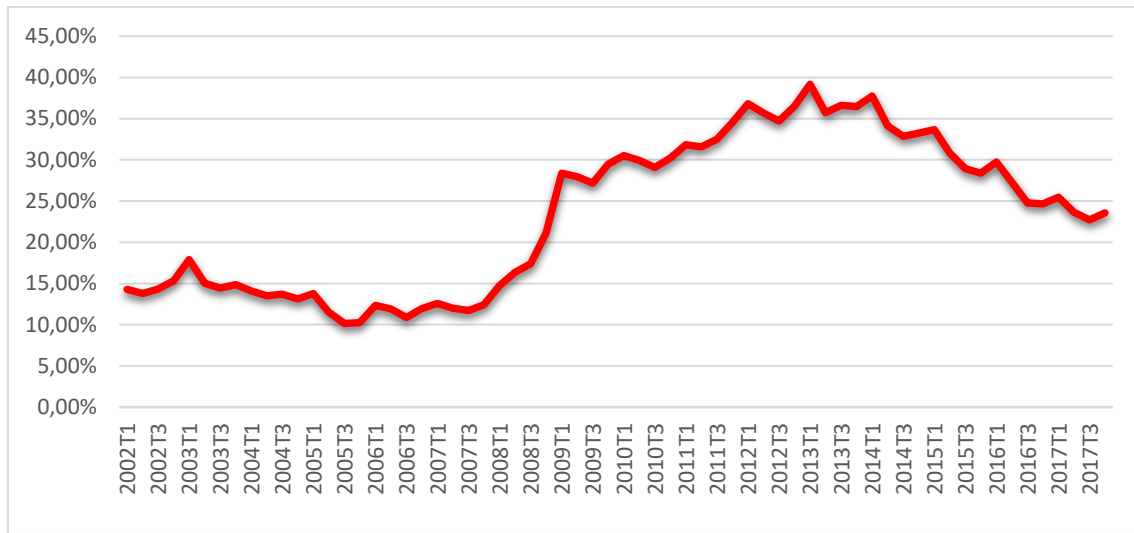
És lògic que la taxa d'activitat sigui estable, ja que la població immigrant que arriba al nostre país ho fa amb la idea de trobar noves oportunitats, millores substancials en el seu nivell de vida, i per tant, venen en busca de noves oportunitats laborals.

Podem observar que la tendència fins l'esclat de la crisi és creixent, però després és a la inversa. Això, observant el gràfic 3 (Població estrangera total Espanya), ho podem relacionar directament amb el retorn dels immigrants cap al seu país d'origen o cap altres indrets en busca de noves oportunitats, ja que amb l'esclat de la crisi, aquí no les trobaran.

4.1.3. Taxa d'atur població immigrant 2000-2017

$$\text{Taxa d'Atur} = \left(\frac{\text{Població Aturada}}{\text{Població Activa}} \right) * 100$$

Gràfic 8. Taxa d'Atur població immigrant a Espanya 2002-2017

Font: elaboració pròpia. Veure taula A.5. Annexes.

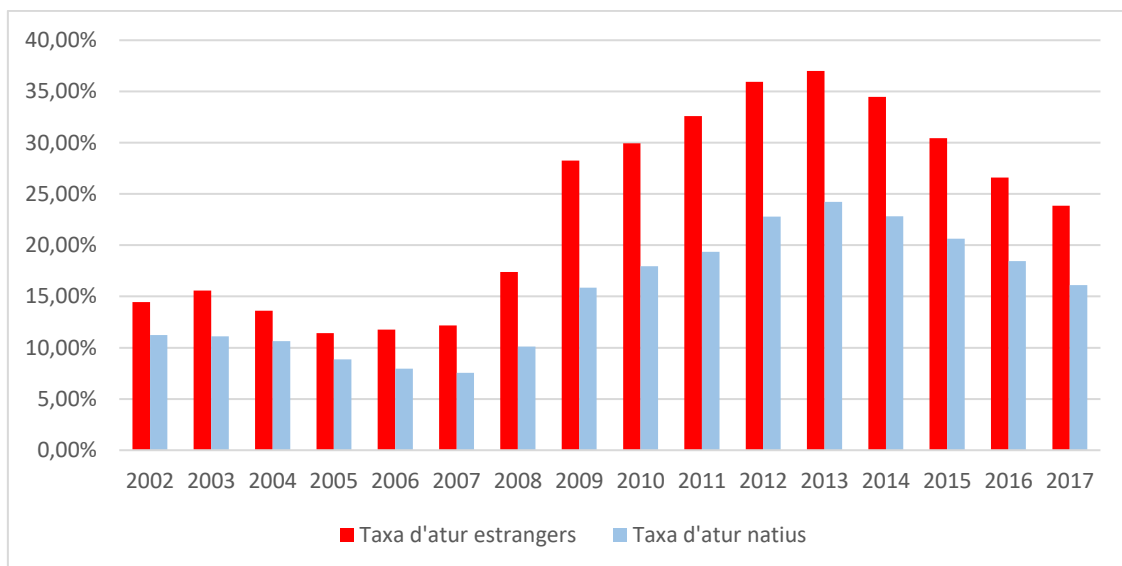
El gràfic 8 ens indica que la taxa d'atur es manté estable fins l'esclat de la crisi, l'any 2008. En aquest any es dispara fins doblar el seu valor en només un any (l'any 2008 la taxa d'atur era del 15% i al 2009 passa a ser del 30%). Fins l'esclat de la crisi aquesta està entorn al 15%, ja que com s'ha comentat al llarg de tot el treball, Espanya es trobava en una època de creixement econòmic on la demanda laboral anava en augment, i la demanda laboral nativa no era suficient per cobrir tota l'oferta de treball, per això l'arribada d'immigrants cada cop era més rellevant. Tal i com ens mostra la taula A.5 dels annexes (nombre d'actius immigrants) i el gràfic 3 (Població estrangera total Espanya) observem que la població immigrant i la població immigrant que vol treballar (actius) va en augment fins l'esclat de la crisi (2007-2008), per tant, la gran majoria dels immigrants que arribaven al nostre país, trobaven feina sense cap problema. Podem fer aquesta afirmació gràcies al gràfic 6, el qual ens mostra la taxa d'ocupació.

A partir de l'any 2014 es comença a reduir lleugerament, però tal i com hem pogut observar en la taxa d'ocupació, aquesta reducció no és per una millora en les ofertes laborals, sinó per la reducció de la població immigrant.

4.2. Comparativa amb el mercat laboral de la població nativa

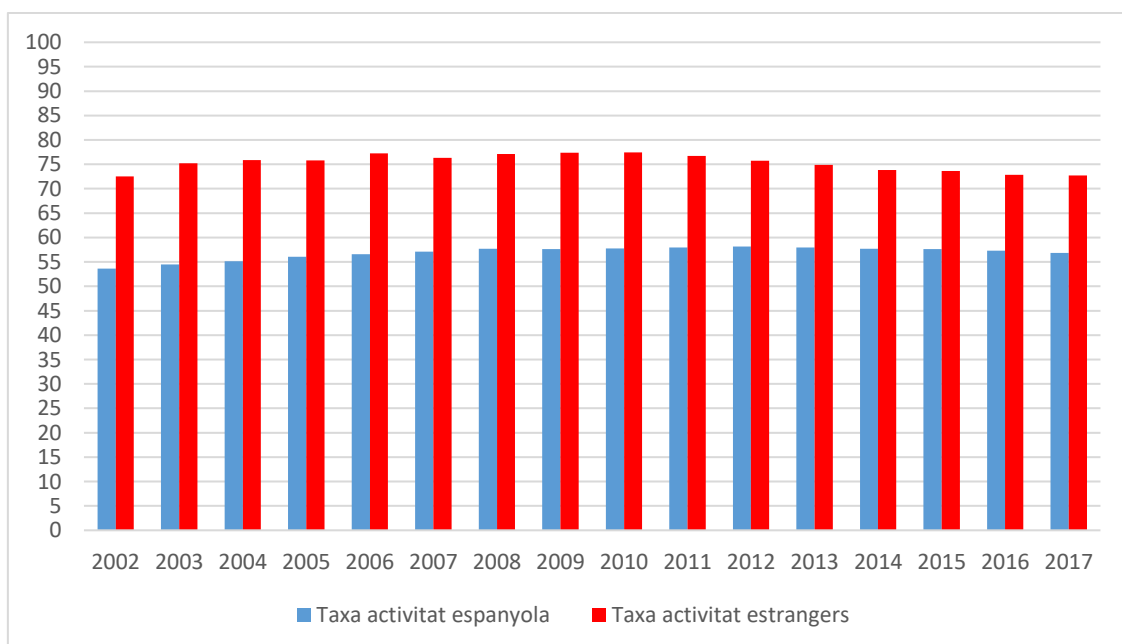
En aquest apartat compararem diferents indicadors laborals per veure si l'evolució del mercat laboral de la població immigrant i de la població nativa han seguit les mateixes tendències o hi han hagut diferències i el motiu d'aquestes.

Gràfic 9. Taxes d'atur estrangers i natius 2002-2017. Mitjanes anuals

Font: elaboració pròpia.

Gràfic 10. Taxes d'activitat natius i estrangers 2002-2017. Mitjanes anuals

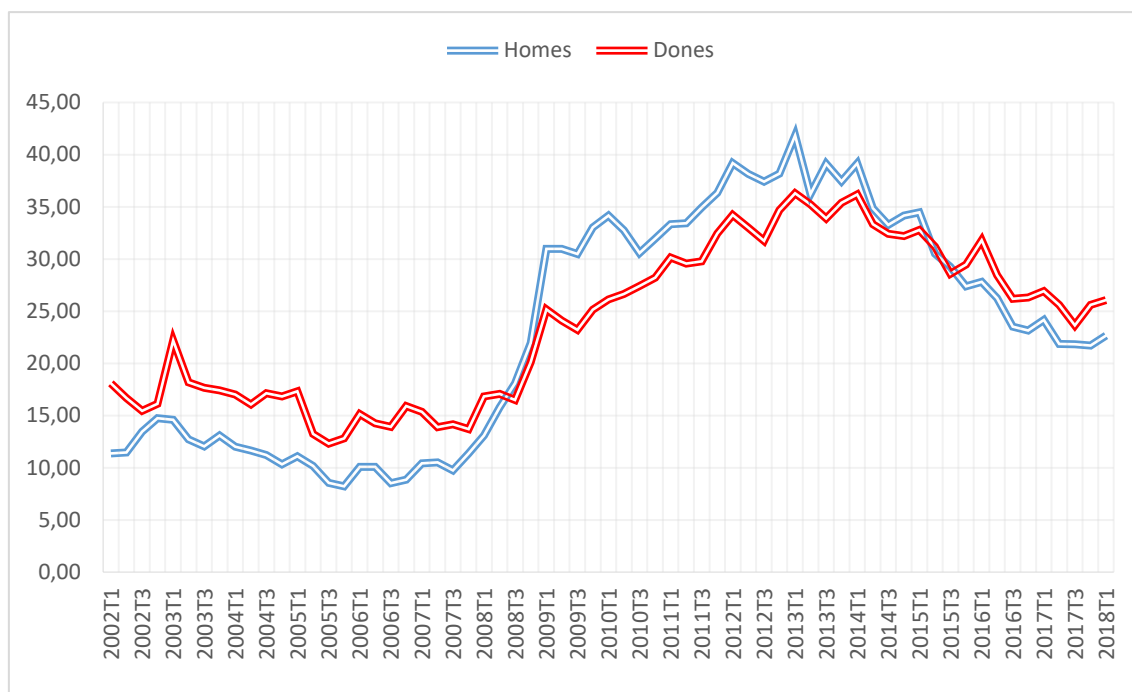
Font: elaboració pròpia.

Tal i com podem veure en els anteriors gràfics la població immigrant presenta unes taxes d'atur i d'activitat superiors a les de la població nativa.

Això és degut a diversos factors:

- En primer lloc, respecte a la taxa d'activitat, cal recordar que la població immigrant que arriba a Espanya o fa amb l'objectiu de treballar, és a dir, la població que arriba és potencialment activa.
- En segon lloc, cal que tinguem en compte els sectors productius. Tal i com s'ha comentat en l'apartat 3 d'aquest mateix treball, observem que la població immigrant està ocupada en gran mesura en els següents sectors productius: construcció, indústria, agricultura i àmbit domèstic. Aquests sectors, són potencialment cíclics, és per això que a partir de la crisi de l'any 2007, la taxa d'atur del col·lectiu immigrant es veu greument afectada i encara difereix més de la taxa de la població activa. A més, segons el gràfic 11, aquesta diferència entre l'atur natiu i l'atur de la població estrangera (durant la crisi), ve explicada, en major mesura, pel col·lectiu masculí immigrant. Això es dona per tres motius:
 - El primer, com ja he dit, és la concertació del col·lectiu immigrant masculí en sectors molt cíclics, com ara la construcció o la indústria.
 - El segon, és la concentració del col·lectiu immigrant femení en el sector serveis, principalment relacionats amb cuidats domèstics, el qual presenta menys sensibilitat als cicles econòmics.
 - El tercer factor és la presència d'un "added worker effect" que impulsa a les dones immigrants a sol·licitar llocs de treball quan els treballadors de la seva família són acomiadats. (Sala, Torres i Farré, 2018).

Gràfic 11. Taxa d'atur immigrants per sexes 2002-2018

Font: elaboració pròpia. Veure taula A.7. Annexes.

5. Conclusions

Tal i com s'ha comentat al llarg del treball, les polítiques actives d'ocupació tenen per objectiu trobar el punt d'equilibri entre l'oferta i la demanda laboral. En aquest sentit doncs, les polítiques estudiades en aquest treball pretenien equilibrar el mercat laboral de la població immigrant espanyola.

En el **període anterior a la crisi (2000-2007)** podem observar com Espanya es trobava en una època de creixement econòmic inigualable, acompanyat d'un fort creixement de l'oferta laboral, la qual, no estava compensada per la demanda laboral nativa. Així doncs, l'Estat va encaminar les polítiques actives d'ocupació referents a la població immigrant a compensar aquest desajust del mercat laboral. Les mesures laborals que es van establir anaven encaminades a la regularització d'aquest col·lectiu, no només per facilitar i poder canalitzar els fluxos migratoris, sinó que anaven destinades a facilitar la seva inserció en el món laboral.

Observant els indicadors laborals estudiats, (taxes d'atur, d'activitat i d'ocupació del col·lectiu immigrant), podem observar que aquestes polítiques actives ocupacionals van ser plenament efectives:

- Taxes d'activitat elevades, en altres paraules, la relació que hi ha entre la gent que pot treballar i la que realment pot fer-ho és elevada. Això va estrictament lligat amb l'arribada de població immigrant, la qual va ser creixent en els 7 primers anys d'estudi. Relacionant tots dos conceptes, podem afirmar que **la població estrangera que emigrava a Espanya, ho feia amb la finalitat de treballar.**
- L'afirmació anterior queda totalment corroborada per la taxa d'ocupació, la qual ens indica el percentatge de població que pot treballar (població activa) i la que realment treballa (població ocupada). **Quasi tot el col·lectiu immigrant – en aquest període – estava treballant.**

Referint-nos al segon període d'estudi, és a dir, **durant i després de la crisi (2008-2017)**, observem que la situació econòmica espanyola és totalment contrària. Aquesta crisi va

afectar a l'economia en conjunt, però va ser més intensa en determinats sectors, destacant sobretot el **sector de la construcció**.

Tenint en compte que aquest sector era un **gran nínxol ocupacional pel col·lectiu immigrant**, observant les taxes d'activitat, d'ocupació i d'atur del col·lectiu, podem afirmar que aquesta gran crisi va afectar molt significativament a la seva ocupacionalitat.

En aquest període, cal recordar que el govern estava aplicant mesures per tal d'ajustar la demanda laboral, i que centrant-nos en el col·lectiu immigrant la mesura aplicada va ser **un programa de retorn al seu país d'origen**. Aquesta mesura no va començar a ser efectiva fins l'any 2012, any on gran part de la població va emigrar de nou al seu país d'origen.

Observant les taxes d'ocupació i d'activitat podem veure que realment, les polítiques actives d'ocupació, sí són efectives, ja que la població en edat de treballar es redueix, és a dir, el govern si aconsegueix suavitzar la demanda laboral. Observant la taxa d'atur, podem arribar a la mateixa conclusió.

Des del meu punt de vista, les polítiques actives d'ocupació haurien de ser el principal motor del mercat laboral, és a dir, dins del sistema econòmic en el que ens trobem el govern és intervencionista, garanteix uns serveis, i entre les seves funcions es troba la regulació del mercat de treball. Aquesta regulació la pot dur a terme via polítiques actives o bé via polítiques passives, recordant que les primeres tenen per objectiu equilibrar el mercat laboral, mentre que les segones pretenen amortiguar els efectes d'aquest desequilibris.

L'economia espanyola, com totes, és cíclica, i a més, observant el sistema productiu del nostre país, podem veure com les èpoques de recessió afecten amb gran mesura al mercat laboral. Així doncs, considero que el govern espanyol, hauria d'anticipar-se a la ciclicitat de l'economia per tal d'aconseguir un equilibri més o menys estable en quant a matèria laboral.

Amb la realització d'aquest treball he pogut concloure i reafirmar la meva posició davant les actuacions del govern en aquest període, veient la mala planificació d'aquestes, el poc interès per problemes econòmics que fins que no esclaten i són realment preocupants, no obtenen cap tipus de resposta per part dels governants.

Referències bibliogràfiques

- Alarcón, Gibert, Parella i Ribas (2000): “Políticas de Formación para mujeres inmigrantes. El caso de la Ciudad de Barcelona”, *Revista Papers*, núm. 60, págs. 365-379.
- Aragón y Cachón (1999): “Mercado de trabajo, empleo y políticas de empleo”, *Cuadernos de relaciones laborales*. Nº. 15, págs. 51-76.
- Burns and Mitchell (1946): “Measuring business cycles”, *National Bureau of Economic Research, Inc.*
- Cachón (2003): “La inmigración en España: los desafíos de la construcción de una nueva sociedad”, *Migraciones* .Núm. 14, págs. 219-304.
- Cachón (2011): “Algunas políticas sobre la inmigración para la crisis y después de la crisis”, *Inmigración y crisis económica: impactos actuales y perspectivas de futuro*, Bellaterra. Págs. 252-261.
- Cachón (2011): “Crisis económica, mercado de trabajo y flujos de inmigrantes en España”, *Anuario de relaciones laborales en España*. Vol.2, págs.269-271.
- Cachón (2002): “La formación de la “España inmigrante”, *Reis: revista española de investigaciones sociológicas*. Nº. 97, págs. 95-126.
- Cachón (2007): “Diez notas sobre la inmigración en España”, *Vanguardia dossier*. Nº. 22, págs. 68-74.
- Cachón (2009): “En la “España inmigrante” ”, *Papeles del CEIC, International Journal on Collective Identify Research*. Nº. 1.
- Calvo y Lerma (2009): “Políticas activas de empleo en tiempo de crisis: una visión crítica desde lo local”, *Revista Lan Harremanak, Revista de Relaciones Laborales*, núm. 20-21, págs. 227-250.
- Colegio de la Frontera Norte (Tijuana, California) (2002). *Migraciones Internacionales*.
- Contreras (1994): “Los retos de la inmigración: racismo y pluriculturalidad.”, *Telasa*. Edición 6, págs., 83-120.
- Cristóbal (2006): “Políticas activas de empleo de los inmigrantes”, *Revista del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales*, nº 63, págs. 229-248.

- De la Rica (2015): “Políticas Activas de Empleo: una panorámica”, *Fedea Policy Paper*.
- Díaz (2009): “Ciclos económicos” [En línea: <https://www.econlink.com.ar/ciclos-economicos>].
- Fina (2001): “Mercado de Trabajo y Políticas de Empleo”, *Revista del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales*, nº 41, págs. 151-154.
- Laparra y Martínez de Lizarrondo (2008): “Las políticas de integración social de inmigrantes en España”, *El modelo de inmigración y los riesgos de exclusión*, págs. 291-324.
- Mochón (2009): “Introducción a la macroeconomía”. McGraw-Hill. Interamericana de España, cop. 2009. 4ª edición.
- Pardell i Cabasés (2015): “L’aplicació de la garantia juvenil a Catalunya”, *Revista d’estudis autonòmics i federals*. Nº 22, págs. 264-311.
- Parella (2010): “Programas de retorno voluntario en Bolivia y España en contextos de crisis”, *Revista CIDOV d’afers internacionals*. Nº. 106-107, págs. 22.
- Ramos (2011): “Políticas de retorno voluntario de inmigrantes como primera reacción ante la crisis”, *Lex Nova*, núm. 28.
- Sacristán (2006): “Evolución de las Políticas Activas de Empleo Para Inmigrantes en España”, *Revista Nómadas*, Vol. 13, nº 1, págs. 325-333.
- Sacristán (2006): “Políticas laborales en España para los inmigrantes latinoamericanos”, *Revista El Cotidiano*, vol. 21, núm. 136, págs. 86-91.
- Sacristán (2006): “Evolución de las Políticas Activas de Empleo Para Inmigrantes”, *Revista Miscelánea de Estudios Árabes y Hebraicos*, vol. 55, págs. 401-414.
- Sala, Torres i Farré (2018): “Immigrants employment and the business cycle in Spain: taking account of gender and origin”, *Economia Política*, pròxima publicació.
- Solé y Cachón (2004): “Globalización e inmigración”, *Reis: revista española de investigaciones sociológicas*. Nº. 116, págs. 13-54.
- Tobes (2002): “Un desarrollo de las políticas activas en España: un análisis de los planes de acción para el empleo”, *Revista del Ministerio de Trabajo y Asuntos sociales*, nº36, págs. 15-43.

- Yufra (2015): “El trabajo que no se ve. Dispositivos de inserción sociolaboral para mujeres inmigrantes en Barcelona”, *Empiria*, núm. 33, págs. 15-36.

Annexes

Taula A.1: Taxa de variació interanual del PIB 1996-2017

<i>Creixement en volum (Base 2010)</i>	
Any	Taxa Anual (en%)
1996	2,7
1997	3,7
1998	4,3
1999	4,5
2000	5,3
2001	4,0
2002	2,9
2003	3,2
2004	3,2
2005	3,7
2006	4,2
2007	3,8
2008	1,1
2009	-3,6
2010	0,0
2011	-1,0
2012	-2,9
2013	-1,7
2014	1,4
2015	3,4
2016	3,3
2017	3,1

Font: INE.

Taula A.2: Total estrangers Espanya 2000-2017

<i>Principals sèries de població 1998-2017. Unitats: milers de persones</i>	
2017	4.572.807
2016	4.618.581
2015	4.729.644
2014	5.023.487
2013	5.546.238
2012	5.736.258
2011	5.751.487
2010	5.747.734
2009	5.648.671
2008	5.268.762
2007	4.519.554
2006	4.144.166
2005	3.730.610
2004	3.034.326
2003	2.664.168
2002	1.977.946
2001	1.370.657
2000	923.879
1999	748.954
1998	637.085

Font: INE.

Taula A.3: Taxa d'activitat població immigrant Espanya 2002-2017

<i>Estrangera: Total</i>			
2002T1	70,83	2010T1	77,66
2002T2	73,72	2010T2	77,49
2002T3	72,91	2010T3	77,75
2002T4	72,74	2010T4	76,80
2003T1	73,89	2011T1	76,49
2003T2	74,51	2011T2	77,33
2003T3	76,22	2011T3	76,51
2003T4	76,26	2011T4	76,46
2004T1	75,13	2012T1	76,46
2004T2	75,43	2012T2	75,73
2004T3	76,37	2012T3	75,35
2004T4	76,60	2012T4	75,51
2005T1	76,43	2013T1	75,93
2005T2	76,74	2013T2	74,41
2005T3	75,86	2013T3	74,70
2005T4	74,13	2013T4	74,41
2006T1	76,47	2014T1	74,13
2006T2	77,63	2014T2	74,10
2006T3	77,17	2014T3	73,24
2006T4	77,71	2014T4	73,89
2007T1	76,53	2015T1	73,74
2007T2	76,32	2015T2	74,10
2007T3	76,63	2015T3	73,55
2007T4	75,78	2015T4	73,24
2008T1	77,04	2016T1	73,58
2008T2	77,13	2016T2	73,54
2008T3	76,70	2016T3	72,23
2008T4	77,58	2016T4	71,94
2009T1	78,28	2017T1	72,50
2009T2	77,81	2017T2	72,60
2009T3	76,81	2017T3	72,53
2009T4	76,58	2017T4	73,19

Font: INE.

Taula A.4: Taxa d'ocupació població immigrant a Espanya 2002-2017

	<i>Població estrangera: Total</i>	<i>Població de 16 anys i més estrangera</i>	<i>Taxa d'ocupació</i>
2002T1	916,6	1.509,6	60,72%
2002T2	1.041,9	1.639,6	63,55%
2002T3	1.097,1	1.756,3	62,47%
2002T4	1.163,7	1.889,8	61,58%
2003T1	1.221,1	2.013,1	60,66%
2003T2	1.346,5	2.127,3	63,30%
2003T3	1.455,3	2.231,9	65,20%
2003T4	1.522,9	2.345,9	64,92%
2004T1	1.575,4	2.440,5	64,55%
2004T2	1.650,6	2.529,8	65,25%
2004T3	1.733,1	2.629,7	65,90%
2004T4	1.851,5	2.782,7	66,54%
2005T1	1.954,6	2.966,0	65,90%
2005T2	2.106,0	3.102,5	67,88%
2005T3	2.172,3	3.187,0	68,16%
2005T4	2.186,1	3.285,7	66,53%
2006T1	2.261,8	3.373,8	67,04%
2006T2	2.372,8	3.470,7	68,37%
2006T3	2.461,2	3.578,4	68,78%
2006T4	2.537,7	3.709,1	68,42%
2007T1	2.585,9	3.865,2	66,90%
2007T2	2.686,7	4.000,6	67,16%
2007T3	2.793,8	4.130,8	67,63%
2007T4	2.832,4	4.267,7	66,37%
2008T1	2.861,7	4.356,7	65,69%
2008T2	2.858,9	4.431,0	64,52%
2008T3	2.846,9	4.492,1	63,38%
2008T4	2.783,3	4.548,2	61,20%
2009T1	2.562,8	4.570,8	56,07%
2009T2	2.571,4	4.586,2	56,07%
2009T3	2.564,6	4.586,2	55,92%
2009T4	2.473,0	4.578,9	54,01%
2010T1	2.456,3	4.553,5	53,94%
2010T2	2.458,0	4.527,9	54,29%
2010T3	2.482,0	4.502,0	55,13%
2010T4	2.405,0	4.487,3	53,60%
2011T1	2.332,4	4.473,5	52,14%
2011T2	2.358,1	4.456,2	52,92%
2011T3	2.291,4	4.437,4	51,64%
2011T4	2.216,6	4.428,7	50,05%
2012T1	2.124,6	4.397,5	48,31%
2012T2	2.122,1	4.358,3	48,69%

	<i>Població estrangera: Total</i>	<i>Població de 16 anys i més estrangera</i>	<i>Taxa d'ocupació</i>
2012T3	2.123,7	4.318,3	49,18%
2012T4	2.056,7	4.289,6	47,95%
2013T1	1.956,4	4.235,1	46,19%
2013T2	1.979,2	4.138,8	47,82%
2013T3	1.906,5	4.026,2	47,35%
2013T4	1.860,5	3.934,5	47,29%
2014T1	1.775,9	3.846,9	46,16%
2014T2	1.868,0	3.827,7	48,80%
2014T3	1.869,8	3.802,8	49,17%
2014T4	1.865,1	3.779,9	49,34%
2015T1	1.837,1	3.754,7	48,93%
2015T2	1.909,2	3.725,3	51,25%
2015T3	1.939,0	3.710,0	52,26%
2015T4	1.948,7	3.714,8	52,46%
2016T1	1.919,3	3.711,6	51,71%
2016T2	1.982,5	3.708,5	53,46%
2016T3	2.012,2	3.703,5	54,33%
2016T4	2.008,3	3.705,3	54,20%
2017T1	2.008,2	3.716,1	54,04%
2017T2	2.071,7	3.737,6	55,43%
2017T3	2.111,0	3.765,5	56,06%
2017T4	2.125,6	3.799,6	55,94%

Font: INE i elaboració pròpia (Càlcul taxa a partir de les dades de l'INE).

Taula A.5: Taxa d'atur població immigrant Espanya 2002-2017

	<i>Total Actius</i>	<i>Total Ocupats</i>	<i>Total Aturats</i>	<i>Taxa d'atur</i>
2002T1	1.069,3	916,6	152,7	14,28%
2002T2	1.208,7	1.041,9	166,8	13,80%
2002T3	1.280,6	1.097,1	183,5	14,33%
2002T4	1.374,6	1.163,7	210,9	15,34%
2003T1	1.487,4	1.221,1	266,3	17,90%
2003T2	1.584,9	1.346,5	238,4	15,04%
2003T3	1.701,2	1.455,3	245,9	14,45%
2003T4	1.789,1	1.522,9	266,2	14,88%
2004T1	1.833,6	1.575,4	258,2	14,08%
2004T2	1.908,3	1.650,6	257,7	13,50%
2004T3	2.008,2	1.733,1	275,1	13,70%
2004T4	2.131,5	1.851,5	280,0	13,14%
2005T1	2.266,9	1.954,6	312,3	13,78%
2005T2	2.380,9	2.106,0	274,9	11,55%
2005T3	2.417,7	2.172,3	245,4	10,15%
2005T4	2.435,6	2.186,1	249,5	10,24%
2006T1	2.580,0	2.261,8	318,2	12,33%
2006T2	2.694,4	2.372,8	321,6	11,94%
2006T3	2.761,5	2.461,2	300,3	10,87%
2006T4	2.882,4	2.537,7	344,7	11,96%
2007T1	2.957,9	2.585,9	372,0	12,58%
2007T2	3.053,1	2.686,7	366,4	12,00%
2007T3	3.165,4	2.793,8	371,6	11,74%
2007T4	3.234,3	2.832,4	401,9	12,43%
2008T1	3.356,4	2.861,7	494,7	14,74%
2008T2	3.417,6	2.858,9	558,7	16,35%
2008T3	3.445,6	2.846,9	598,7	17,38%
2008T4	3.528,6	2.783,3	745,3	21,12%
2009T1	3.578,0	2.562,8	1.015,2	28,37%
2009T2	3.568,5	2.571,4	997,1	27,94%
2009T3	3.522,6	2.564,6	958,0	27,20%
2009T4	3.506,8	2.473,0	1.033,8	29,48%
2010T1	3.536,2	2.456,3	1.079,9	30,54%
2010T2	3.508,5	2.458,0	1.050,5	29,94%
2010T3	3.500,3	2.482,0	1.018,3	29,09%
2010T4	3.446,3	2.405,0	1.041,3	30,22%
2011T1	3.421,6	2.332,4	1.089,2	31,83%
2011T2	3.445,9	2.358,1	1.087,8	31,57%
2011T3	3.395,0	2.291,4	1.103,6	32,51%
2011T4	3.386,1	2.216,6	1.169,5	34,54%
2012T1	3.362,2	2.124,6	1.237,6	36,81%
2012T2	3.300,4	2.122,1	1.178,3	35,70%

	<i>Total Actius</i>	<i>Total Ocupats</i>	<i>Total Aturats</i>	<i>Taxa d'atur</i>
2012T3	3.253,7	2.123,7	1.130,0	34,73%
2012T4	3.239,3	2.056,7	1.182,6	36,51%
2013T1	3.215,7	1.956,4	1.259,3	39,16%
2013T2	3.079,7	1.979,2	1.100,5	35,73%
2013T3	3.007,6	1.906,5	1.101,1	36,61%
2013T4	2.927,6	1.860,5	1.067,1	36,45%
2014T1	2.851,7	1.775,9	1.075,8	37,72%
2014T2	2.836,3	1.868,0	968,3	34,14%
2014T3	2.785,2	1.869,8	915,4	32,87%
2014T4	2.793,0	1.865,1	927,9	33,22%
2015T1	2.768,7	1.837,1	931,6	33,65%
2015T2	2.760,4	1.909,2	851,2	30,84%
2015T3	2.728,6	1.939,0	789,6	28,94%
2015T4	2.720,7	1.948,7	772,0	28,38%
2016T1	2.731,1	1.919,3	811,8	29,72%
2016T2	2.727,3	1.982,5	744,8	27,31%
2016T3	2.675,0	2.012,2	662,8	24,78%
2016T4	2.665,7	2.008,3	657,4	24,66%
2017T1	2.694,2	2.008,2	686,0	25,46%
2017T2	2.713,4	2.071,7	641,7	23,65%
2017T3	2.731,0	2.111,0	620,0	22,70%
2017T4	2.781,0	2.125,6	655,4	23,57%

Font: INE i elaboració pròpia.

Taula A.6: Procedència població immigrant Espanya 2000-2017

<i>Població estrangera per nacionalitat 1998-2017</i>										
<i>Unitats: milers de persones</i>										
	<i>Total estrangers</i>	<i>Europa</i>	<i>Europa no UE (28)</i>	<i>Àfrica</i>	<i>Amèrica centra i Carib</i>	<i>Amèrica del Nord</i>	<i>Amèrica del Sud</i>	<i>Àsia</i>	<i>Oceania</i>	<i>Apàtrides</i>
1998	637.085	312.493	23.158	147.876	32.087	18.358	81.712	42.742	1.563	259
1999	748.954	371.270	27.920	174.402	37.576	20.543	96.780	46.881	1.216	285
2000	923.879	430.370	34.183	228.972	48.047	22.884	135.904	56.017	1.264	413
2001	1.370.657	534.130	52.902	317.241	62.769	26.764	353.355	74.413	1.472	508
2002	1.977.946	701.947	83.849	423.043	79.004	32.350	641.209	98.058	1.746	587
2003	2.664.168	937.338	116.443	522.682	94.979	41.398	937.150	127.885	2.105	631
2004	3.034.326	1.048.351	133.065	579.372	101.638	42.726	1.118.055	141.683	1.920	581
2005	3.730.610	1.352.253	165.184	713.974	119.985	51.619	1.302.889	186.848	2.321	721
2006	4.144.166	1.609.856	180.406	785.279	126.966	51.149	1.349.962	217.918	2.363	673
2007	4.519.554	1.895.727	185.561	806.795	139.945	45.608	1.408.785	219.843	2.271	580
2008	5.268.762	2.314.425	210.001	909.757	172.230	49.620	1.563.040	256.728	2.405	557
2009	5.648.671	2.496.891	221.913	1.009.169	193.842	52.677	1.596.394	296.734	2.434	530
2010	5.747.734	2.578.971	227.032	1.059.369	201.374	54.099	1.533.207	317.646	2.535	533
2011	5.751.487	2.631.278	234.264	1.084.793	207.375	54.903	1.426.380	343.731	2.483	544
2012	5.736.258	2.689.150	243.908	1.102.329	218.224	56.642	1.298.189	368.571	2.585	568
2013	5.546.238	2.608.128	247.150	1.103.534	223.926	57.720	1.171.137	378.537	2.699	557
2014	5.023.487	2.299.165	242.262	1.076.164	211.571	56.177	995.282	381.819	2.701	608
2015	4.729.644	2.193.758	246.648	1.043.237	201.623	55.378	846.475	385.655	2.740	778
2016	4.618.581	2.101.472	256.880	1.048.129	206.967	57.661	799.980	400.540	2.908	924
2017	4.572.807	2.039.370	261.381	1.039.973	220.037	60.132	790.310	418.602	3.151	1.232

Font: INE

Taula A.7: Taxa d'atur immigrants per sexes 2002-2017

<i>Estrangera: Total</i>					
<i>Unitats: Taxes</i>					
	<i>Homes</i>	<i>Dones</i>		<i>Homes</i>	<i>Dones</i>
2002T1	11,38	18,09	2010T1	34,17	26,14
2002T2	11,47	16,69	2010T2	32,75	26,66
2002T3	13,45	15,46	2010T3	30,57	27,40
2002T4	14,75	16,13	2010T4	31,96	28,22
2003T1	14,60	22,20	2011T1	33,35	30,16
2003T2	12,72	18,19	2011T2	33,44	29,55
2003T3	12,04	17,67	2011T3	34,93	29,79
2003T4	13,08	17,40	2011T4	36,35	32,46
2004T1	12,03	17,01	2012T1	39,18	34,21
2004T2	11,66	16,06	2012T2	38,16	33,00
2004T3	11,22	17,13	2012T3	37,41	31,75
2004T4	10,34	16,83	2012T4	38,18	34,68
2005T1	11,09	17,32	2013T1	41,84	36,30
2005T2	10,19	13,25	2013T2	36,21	35,23
2005T3	8,54	12,31	2013T3	39,12	33,88
2005T4	8,22	12,81	2013T4	37,44	35,39
2006T1	10,09	15,14	2014T1	39,17	36,18
2006T2	10,09	14,24	2014T2	34,87	33,33
2006T3	8,52	13,91	2014T3	33,27	32,41
2006T4	8,85	15,91	2014T4	34,15	32,21
2007T1	10,41	15,37	2015T1	34,46	32,77
2007T2	10,52	13,88	2015T2	30,50	31,20
2007T3	9,75	14,17	2015T3	29,25	28,59
2007T4	11,37	13,71	2015T4	27,38	29,48
2008T1	13,09	16,82	2016T1	27,82	31,79
2008T2	15,79	17,07	2016T2	26,25	28,47
2008T3	18,09	16,48	2016T3	23,51	26,20
2008T4	21,94	20,10	2016T4	23,15	26,32
2009T1	30,97	25,18	2017T1	24,15	26,92
2009T2	30,97	24,09	2017T2	21,85	25,61
2009T3	30,47	23,21	2017T3	21,84	23,65
2009T4	33,02	25,16	2017T4	21,70	25,59

Font: INE